

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych
za czyny zabronione pod groźbą kary**

W dniu 30 czerwca 2005 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Jej projekt został wniesiony jako przedłożenie rządowe.

Uchwalenie ustawy jest konieczne ze względu na wydane w dniu 3 listopada 2004 r. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, który orzekł iż osiem artykułów ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary jest niezgodnych z Konstytucją RP. Przepisy te utraciły moc z dniem 30 czerwca 2005 r.

Jak wynika z ustaleń Trybunału Konstytucyjnego, odpowiedzialność podmiotów zbiorowych choć nie nazwana wprost odpowiedzialnością karną powinna czynić zadość konstytucyjnym standardom odnoszonym do szeroko pojętego prawa represyjnego. Przede wszystkim chodzi tu o zasadę określoności prawa represyjnego, którą wywodzi się z art. 42 Konstytucji oraz zasadę ochrony zaufania do państwa i stanowionego w nim prawa wywiedzionych z art. 2 Konstytucji.

W wyroku swoim Trybunał orzekł w szczególności, że:

- 1) art. 4 w związku z art. 36 ust. 1 ustawy są niezgodne z art. 2 oraz art. 42 ust. 2 Konstytucji,
- 2) art. 5 ustawy w zakresie dotyczącym art. 3 pkt 4 jest niezgodny z art. 2 oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji,
- 3) art. 7, art. 17, art. 18, art. 20 i art. 21 ustawy są niezgodne z art. 2 Konstytucji,
- 4) art. 33 ustawy jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji.

Kierując się wskazówkami zawartymi w uzasadnieniu wyroku TK znowelizowano wszystkie przepisy, co do których stwierdzono ich niezgodność z ustawą zasadniczą.

W nowym brzmieniu art. 4 ustawodawca stanowi, że podmiot zbiorowy będzie odpowiedzialny jedynie za czyny tych osób fizycznych, wskazanych w art. 3 ustawy, co do

których zapadł prawomocny wyrok skazujący za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe wskazane w art. 16 ustawy.

Z art. 5 ustawy została usunięta przesłanka "takiej organizacji działalności podmiotu, która nie zapewniała uniknięcia popełnienia czynu zabronionego". Jak stwierdził Trybunał była ona określona zbyt szeroko i nie dawała możliwości ekskulpowania się. Przepis art. 5 dawał możliwość ukarania mimo braku możliwości przypisania winy podmiotowi zbiorowemu. Tymczasem stosowanie represji karnej dopuszczalne jest jedynie jako reakcja na zachowanie zawinione.

W nowym art. 7 ustala się górną i dolną granicę kary oraz wiąże się określanie jej wysokości z momentem popełnienia czynu zabronionego.

Istotną zmianą jest wprowadzenie do ustawy przepisów art. 21 i 21a, które określają pozycję procesową podmiotu zbiorowego w postępowaniu karnym oraz karnym skarbowym toczącym się przeciwko osobie fizycznej, o której mowa w art. 3. Ponieważ orzeczenie wydane w tej sprawie ma istotną wagę dla ustalenia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, zostało mu zapewnionych szereg uprawnień wywiedzionych z Kodeksu postępowania karnego.

Ustawa określa również zasady dotyczące reprezentowania podmiotu zbiorowego w toku postępowania prowadzonemu już przeciwko niemu. Wyraźnie wykluczona została możliwość reprezentowania podmiotu przez osobę skazaną, o której mowa w art. 3 ustawy.

Uwagi szczegółowe:

- 1) w art. 1 w pkt 2 wyraz "średnik" zastępuje się wyrazem "przecinek";
- 2) w art. 1 w pkt 3, w zmienianym art. 4 należy zastąpić wyraz "potwierdzony" prawidłowym wyrażeniem "stwierdzony";

można również rozważyć potrzebę przerwania przepisu, w następujący sposób:

"Art. 4. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, jeżeli osoba, o której mowa w art. 3, została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, określone w art. 16.";

- 3) w zmienianym art. 16 w katalogu przestępstw, których popełnienie przez osobę fizyczną pociąga za sobą odpowiedzialność podmiotu zbiorowego doszło do podwójnego przywołania tych samych przepisów – art. 296a i 296b Kodeksu karnego.

Po raz pierwszy w art. 16 pkt 1 lit. a wskazuje się ogólnie na przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (art. 296-306 Kodeksu karnego), po raz kolejny, w art. 16 pkt 3 wskazuje się szczegółowo przestępstwa łapownictwa i płatnej protekcji, których listę nowela rozszerza właśnie o przestępstwa określone w art. 296a i 296b Kodeksu karnego;

Propozycja poprawki:

- w art. 1 w pkt 8 w lit. a przed pierwszym tiret dodaje się tiret w brzmieniu:

"- lit. a otrzymuje brzmienie:

"a) art. 296, art. 297-306 oraz art. 308 Kodeksu karnego,";

3) w art. 1 w pkt 12, w art. 33:

a) w ust. 1 wyraz "uczestniczy" zastępuje się wyrazem "występuje",

b) w ust. 4 wyraz "uczestniczyć" zastępuje się wyrazem "występować";

Propozycja takiej zmiany wynika z nieprawidłowości użytego w tych miejscach wyrażenia. Za poprawką wydaje się przemawiać zapis ust. 5 zmienianego art. 33, który mówi właśnie o "występowaniu w imieniu podmiotu zbiorowego" w postępowaniu toczącym się przeciwko niemu. Nadto "uczestniczenie" jest terminem węższym od "występowania" w sprawie, podkreśla fakt fizycznej obecności, a nie aktywne działanie w imieniu podmiotu. Należy również uwzględnić to, że w postępowaniu toczącym się przeciwko podmiotom zbiorowym stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego i do terminologii tego aktu prawnego winny nawiązywać przepisy zmienianej ustawy;

4) w art. 1 w pkt 12 w zmienianym art. 33 w ust. 2 należy dokonać zmiany redakcyjnej, upraszczającej przepis i nadającej mu formę przyjętą powszechnie w obowiązujących aktach prawnych:

" w art. 1 w pkt 12, w art. 33 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

"2. Podmiot zbiorowy może ustanowić obrońcę spośród radców prawnych lub adwokatów."

Opracowała Beata Mandyliś